

- Walaś K. 1992. Drozd obrożny. W: Walaś K., Mielczarek P. (red.). Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1992, ss. 332–333. Biologia Silesiae, Wrocław.
- van dem Bussche J., Spaar R., Schmid H., Schröder B. 2008. Modelling the recent and potential future spatial distribution of ring ouzel (*Turdus torquatus*) and blackbird (*T. merula*) in Switzerland. J. Ornithol. 149: 529–554.

Łukasz Kajtoch

Institut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN
Sławkowska 17, 31-016 Kraków
kajtoch@isez.pan.krakow.pl

Wysokie zagęszczenie wodniczki *Acrocephalus paludicola* w Dolinie Biebrzy wiosną 2010 roku

Wodniczka *Acrocephalus paludicola* jest gatunkiem zagrożonym w skali globalnej, który charakteryzuje się silnym spadkiem liczebności (BirdLife International 2004). Obok populacji gniazdujących na ukraińskim i białoruskim Polesiu, jej liczebność w dolinie Biebrzy należy do największych w Europie (Dyrzc et al. 2007, Głowaciński 2001). Wiąże się to z powszechnym występowaniem turzycowisk, które są preferowanym siedliskiem lęgowym wodniczki na torfowiskach niskich (Dyrzc et al. 2007).

W roku 2010, w ramach planu czynnej ochrony na obszarach dzierżawionych w Biebrzańskim Parku Narodowym (Biebrzański Park Narodowy 2010), przeprowadzono inwentaryzację ptaków lęgowych na powierzchni „Pogorzały” (53°29'N, 22°53'E), zlokalizowanej w Kotlinie Biebrzańskiej, na obszarze Bagna Ławki (pow. łomżyński, woj. podlaskie), w odległości 4,5 km od koryta Biebrzy. Powierzchnia liczyła łącznie 129,0 ha, a wśród występujących tam siedlisk zdecydowanie przeważały turzycowiska (125,8 ha). Dzięki intensywnej wycince krzewów i trzcin zimą 2009/2010, w okresie wiosennym 2010 roku obszar ten tylko w niewielkim stopniu był poprzerastany niskimi zakrzaczeniami oraz płatami trzciny, będąc potencjalnie optymalnym siedliskiem lęgowym dla wodniczek (Dyrzc 1995). Wiosną 2010 teren badań był stosunkowo słabo uwodniony w porównaniu z obszarami położonymi bliżej rzeki.

Inwentaryzacja wodniczki przeprowadzona została w trakcie dwukrotnego cenzusu z zastosowaniem metod zalecanych przez Dyrzc i Krogulca (2009). Pierwsza kontrola, w dniu 28.05.2010, przypadła w okresie przystępowania gatunku do pierwszego lęgu, a druga, mająca miejsce 2.07, w okresie przystępowania do drugiego lęgu. Liczenia prowadzone były odpowiednio w godz. 19:30–21:30 oraz 20:00–22:00. Trzech obserwatorów, idących tyralierą w odległości 150–200 m od siebie, przemieszczało się przez teren badań rejestrując wszystkie napotkane wodniczki. Szczególną uwagę zwracano na równoczesne stwierdzenia terytorialnych samców. Notowano również osobniki przelatujące, zaniepokojone, noszące pokarm oraz słabo lotne młode. Lokalizację wszystkich stwierdzeń nanoszono na mapy. Na podstawie liczby samców stwierdzonych w trakcie obu podstawowych kontroli określono liczebność populacji.

Wiosną roku 2010, na powierzchni „Pogorzały” stwierdzono wyjątkowo wysokie zagęszczenie lęgowych wodniczek. W czasie pierwszego liczenia (28.05.2010) odnotowano 130–139 śpiewających samców (10,3–11,0 samców/10 ha turzycowiska). Podczas drugiego liczenia (2.07.2010) stwierdzono 138–142 samców (11,0–11,3 samców/10 ha). Uzyskane wyniki należą do najwyższych podawanych dotąd w literaturze.

W przeszłości, na obszarze Bagien Biebrzańskich notowano zagęszczenia 7,6 samców/10 ha (Dyrzc et al. 1984), a maksymalnie 10,9 samców/10 ha na małych powierzchniach próbnych dolnej Biebrzy (Dyrzc & Zdunek 1993). Dane z lat 2005 oraz 2007–2009, uzyskane na transektach wskazują, że przeciętne zagęszczenia dla Bagna Ławki (Dolny Basen Biebrzy) – obliczone na potrzeby niniejszej notatki – oscylowały w granicach od 2,8 (2005) do 4,3 samców/10 ha (2007–2009) (Lachmann et al. 2010). Cenzusy liczebności wodniczki na Białorusi w latach 1996–2004 wykazały maksymalnie 8,1–8,9 samców/10 ha na bagnach Zvaniec w południowo-zachodniej Białorusi (Vergeichik & Kozulin 2006), a nawet 13,5 samców/10 ha na terenach zalewowych rzeki Jasiołdy (Yaselda river floodplain, Kozulin & Flade 1999). Przeciętne zagęszczenie wodniczki na 19 powierzchniach 1 × 1 km na bagnach Zvaniec w roku 2010 wynosiło 5,4 samców/10 ha. Dla 4 powierzchni zagęszczenie było zbliżone do tego na pow. „Pogorzały” i wynosiło 9,5–11,0 samców/10 ha, a na jednej osiągnęło jeszcze wyższą wartość – 22 samce/10 ha (Malashevich 2010). Skrajnie wysokie zagęszczenie może być wynikiem wyboru niewielkich powierzchni i lokalnych warunków siedliskowych, np. w wyniku usunięcia znacznej części krzewów i trzcin, jak to miało miejsce na badanej powierzchni nad Biebrzą. Równie prawdopodobne jest przemieszczenie się w granice powierzchni ptaków z silnie uwodnionych, niesprzyjających gniazdowaniu wodniczki obszarów położonych bliżej rzeki. Powierzchnia „Pogorzały” była w roku 2010 stosunkowo słabo uwodniona, co zapewniało wodniczkom korzystniejsze warunki gniazdowe (Vergeichik & Kozulin 2006).

Pragnę wyrazić wdzięczność Panu Prof. dr hab. A. Dyrzcowi za recenzję pierwszej wersji niniejszej notatki oraz cenne do niej uwagi. Serdecznie dziękuję także mgr Łukaszowi Jankowiakowi za pomoc w korektach i trafne uwagi do tekstu. Bardzo wdzięczny jestem także M. Broniszewskiej, M. Latkowskiemu oraz M. i R. Siuchno za pomoc w pracach terenowych.

Summary: High densities of the Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola* in the Biebrza Marshes in spring 2010. Two censuses carried out on 28th May and 2nd July 2010 at the plot “Pogorzały” (Biebrza river Valley, 53°29'N, 22°53'E) revealed extremely high densities of Aquatic Warbler. 130–139 and 138–142 singing males were counted during the first and second census, respectively, producing densities of 10.3–11.0 and 11.0–11.3 males/10 ha, which represents one of the highest densities ever recorded on small plot. Such a high density may be the result of two compounding factors, supporting an optimal nesting habitat for Aquatic Warbler at the time of the study. These were (1) removing most of bushes and reedbeds from the plot during the preceding winter and (2) only a moderate water levels in spring 2010. It also seems likely, that birds from traditional breeding grounds located close to the river, flooded for a long time in spring 2010 could have arrived to the studied plot.

Literatura

- Biebrzański Park Narodowy 2010 msc. Plan Działalności (część ornitologiczna) – wytyczne. Osowiec-Twierdza.
- BirdLife International 2004. Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, The Netherlands: BirdLife International.
- Dyrzc A., Krogulec J. 2009. Wodniczka *Acrocephalus paludicola*. W: Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z. (red.). Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią, ss. 569–574. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa.
- Dyrzc A., Okulewicz J., Witkowski J., Jesionowski J., Nawrocki P., Winiński A. 1984. Ptaki torfowisk niskich Kotliny Biebrzańskiej. Opracowanie faunistyczne. Acta Ornithol. 20: 1–108.
- Dyrzc A., Zdunek W. 1993. Breeding ecology of Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola* on the Biebrza marshes, northeastern Poland. Ibis 135: 181–189.

- Dyrz A., Krogulec J., Wójciak J. 2007. Wodniczka *Acrocephalus paludicola*. W: Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004, ss. 388–389. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
- Dyrz A. 1995. Wodniczka *Acrocephalus paludicola* (Vieill.) – ptak o niezwyklej biologii rozrodu. Wiad. Ekol. 3: 177–185.
- Głowaciński Z. (red.). 2001. Polska czerwona księga zwierząt. Kręgowce. PWRiL, Warszawa.
- Kozulin A., Flade M. 1999. Breeding habitat, abundance and conservation status of the Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola* in Belarus. Vogelwelt 120: 97–111.
- Lachmann L., Marczakiewicz P., Grzywaczewski G. 2010. Protecting Aquatic Warblers (*Acrocephalus paludicola*) through a landscape-scale solution for the management of fen peat meadows in Poland. Grassland Sci. Eur. 15: 711–713.
- Malashevich U. 2010. Report on estimation of the Aquatic Warbler population in Belarus, 2010. BirdLife Belarus, Minsk.
- Vergeichik L., Kozulin A. 2006. Breeding ecology of Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola* in their key habitats in SW Belarus. Acta Ornithol. 41: 153–161.

Michał Polakowski

Zachodnia 30A/8, 15-345 Białystok
polnocne.podlasie@gmail.com

Powtórne wykorzystanie gniazda u trzcinniczka *Acrocephalus scirpaceus*

Trzcinniczek *Acrocephalus scirpaceus* jest gatunkiem, który ponosi wysokie straty gniazdowe i kilkakrotnie (do czterech razy) powtarza lęgi (Glutz v. Blotzheim & Bauer 1991, Cramp 1992). Podobnie jak większość innych wróblowych (Kendeigh 1952, Makatsch 1957, Winkler 2001), nie wykorzystuje powtórnie tych samych gniazd, nawet jeżeli konstrukcja gniazda po stracie pozostaje nienaruszona. Jest to jedna z wielu form zachowań antydrapieżniczych, zmniejszających ryzyko ponownego splądrowania lęgu (Skutch 1976).

W roku 2010 obserwowaliśmy wyjątek od tej reguły. W dniu 11.07.2010 indywidualnie znakowana para trzcinniczek rozpoczęła budowę nowego gniazda. Było to trzecie gniazdo tej pary w sezonie; poprzednie lęgi nie zakończyły się sukcesem. W dniu 15.07 w gnieździe pojawiło się pierwsze jajo, które zostało oznakowane (podobnie jak inne jaja w badanej populacji). Drugie jajo, złożone 16.07, zostało zniszczone przez drapieżnika, co doprowadziło do porzucenia gniazda. W dniu 17.07 para zaczęła budowę kolejnego gniazda w odległości ok. 8 m, ale intensywny deszcz, który trwał aż do następnego dnia doprowadził do znacznego naruszenia jego konstrukcji i gniazdo to zostało porzucone. 19.07 para powróciła w okolice poprzedniego gniazda, a nagranie kamerą ujawniło, że samica zaczęła je dobudowywać. Następnego dnia (20.07) w gnieździe pojawiło się pierwsze jajo z nowego zniesienia. Samica złożyła łącznie 4 jaja, a ponieważ jajo z wcześniejszego zniesienia pozostało, w dniu 23.07 w gnieździe znajdowało się 5 jaj. Kilka dni później (27.07) stare jajo i jedno z jaj z nowego zniesienia zniknęły z gniazda, ale pozostałe jaja były dalej wysiadywane i dotrwały do klucia.

Był to jedyny taki przypadek stwierdzony w badanej, indywidualnie znakowanej populacji trzcinniczka na stawie Słoneczny w rezerwacie Stawy Milickie, w ciągu 7 lat badań (1994, 2005–2010), podczas których znaleziono łącznie 567 gniazd trzcinniczka z co najmniej jednym jajem oraz ponad 100 porzuconych na etapie budowy. W różnych latach straty gniazdowe liczone metodą Mayfielda (1975) wynosiły od 33,6 do 63,9%, a główną